

LAKIALOITE 28/2006 vp

Laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laki eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta. Se toimisi eduskunnan yhteydessä riippumattomana tutkimuslaitoksena, joka harjoittaisi kansainvälisiin poliittisiin tai taloudellisiin suhteisiin ja Euroopan unionin asioihin kohdistuvaa tutkimusta sekä tekisi niistä ajankohtaisia selvityksiä.

Uuden tutkimuslaitoksen perustamisen vuoksi on tarpeen muuttaa myös eduskunnan virkamiehistä annettua lakia ja valtion maksuperustelakia.

Aloite liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

PERUSTELUT

1 Yleisperustelut

Suomessa ei nykyisin ole riittävin voimavaroin varustettua yliopistollisen tutkimuksen, politiikan päätöksenteon ja hallinnon välimaastoon sijoittuvaa, kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionissa käsiteltävien asioiden analysointiin ja niitä koskevan yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämiseen keskittyvää laitosta. Tällainen think tank -tyyppinen laitos voisi suorittaa monia tehtäviä, joita nyt hoidetaan osittain ministeriöissä ja osittain yliopistoissa, mutta joiden perusteellinen hoitaminen edellyttää uutta toimijaa. Nykytilanteen korjaamiseksi ehdote-

taan, että eduskunnan yhteyteen perustettaisiin kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos.

Tutkimuslaitoksen keskeisenä tarkoituksena olisi tuottaa nopeastikin korkeatasoisia tutkimuksia ja selvityksiä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä EU:ssa tapahtuvan päätöksenteon kannalta ajankohtaisista aiheista. Tavoitteena olisi selvitysten ja tutkimusten välityksellä tarjota riippumatonta asiantuntemusta ja samalla syventää kansainvälisistä poliittisista ja taloudellisista asioista ja EU-kysymyksistä käytävää yhteiskunnallista keskustelua sekä tukea poliittista päätöksentekoa.

Tutkimuslaitoksen toimiala kattaisi laajasti kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin kysymykset eri tieteenaloilta. Toimialan yleisluonteinen määrittely mahdollistaisi tutkimuslaitoksen toiminnan sopeuttamisen muuttuviin olosuhteisiin. Kulloisetkin painoalueet määriteltäisiin tarkemmin laitoksen hallituksen vuosittain hyväksymässä toimintasuunnitelmassa.

Tutkimus- ja selvitystyön ohella laitos järjestäisi konferensseja ja seminaareja, harjoittaisi julkaisutoimintaa, osallistuisi kansainväliseen yhteistyöhön sekä pitäisi yhteyksiä poliittisiin päätöksentekijöihin ja kansalaisyhteiskuntaan niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Akateeminen koulutus ja siihen välittömästi liittyvä tutkimustyö eivät kuuluisi tutkimuslaitoksen toimialaan, joten laitos ei kilpailisi yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Kuvatun kaltaisen laitoksen asemasta eduskunnan yhteydessä toimivana riippumattomana tutkimuslaitoksena seuraa, että siitä on tarpeen säätää laki, jossa määritellään tutkimuslaitoksen tehtävät ja hallintorakenne.

Tutkimuslaitos tulisi osaltaan jatkamaan Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätöön ylläpitämän Ulkopoliittisen instituutin toimintaa. Ulkopoliittinen instituutti on vanhastaan toiminut hyvässä yhteistyössä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kanssa. Valtionhallinnosta riippumattomana tahona Ulkopoliittinen instituutti on tarjonnut tutkijoidensa asiantuntemusta mm. ulkoasiainvaliokunnalle, joka on kuullut heitä säännöllisesti asiantuntijoina. Ulkoasiainvaliokunta ja Ulkopoliittinen instituutti ovat myös järjestäneet yhdessä valiokunnan jäsenille perehdyttämistilaisuuksia sekä näitä laajempia seminaareja ajankohtaisista kansainvälisistä aiheista. Uusi tutkimuslaitos tulisi jatkamaan samaa toimintaa kuin nykyinen Ulkopoliittinen instituutti. Tällaisen jatkuvuuden korostamiseksi perustettava tutkimuslaitos käyttäisi toiminnassaan Ulkopoliittinen instituutti -nimeä. Nimen säilyttämistä puoltaa sekin, että se on tunnettu myös kansainvälisissä yhteyksissä.

Nykyisen Ulkopoliittisen instituutin palveluksessa olevan henkilöstön asema turvattaisiin tarpeellisiin siirtymäjärjestelyin. Lokakuussa

2005 instituutin palveluksessa oli yhteensä 22 henkilöä, joista määräaikaista tutkijoita 11 ja määräaikaaisessa palvelussuhteessa olevaa hallinnollista henkilökuntaa 3. Vakituksessa palvelussuhteessa oli 8 hallinnollisia tehtäviä hoitanutta henkilöä. Ulkopoliittisen instituutin vuoden 2005 talousarvion mukaan palkat ja palkkiot olivat yhteensä 524 000 euroa ja henkilösivukulut 127 500 euroa.

Nykyinen Ulkopoliittinen instituutti pitää myös yllä julkista kirjastoa. Sen ja instituutin omistaman muun irtaimiston siirtymisestä eduskunnan haltuun on tarkoitus tehdä nyt ehdotetun järjestelyn yhteydessä erillinen sopimus. Niin ikään sovittaisiin instituutin julkaiseman Ulkopoliittikka-lehden julkaisu-oikeuksien siirtymisestä.

Perustettavan tutkimuslaitoksen rahoitus turvattaisiin ottamalla valtion talousarvioon eduskunnan pääluokkaan vuosittain laitoksen toimintamenojen rahoittamiseksi tarvittava määräraha. Määrärahatarpeen arvioidaan olevan noin 3 miljoonaa euroa vuodessa. Vertailukohtana voidaan mainita, että nykyiselle Ulkopoliittiselle instituutille vuodelle 2006 myönnetty valtionapu oli noin 1,02 miljoonaa euroa. Taloudellisten vaikutustensa vuoksi aloite liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioon.

2 Yksityiskohtaiset perustelut

2.1 Laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta

1 §. Tehtävät ja asema. Pykälä sisältäisi säännökset tutkimuslaitoksen asemasta eduskunnan yhteydessä ja kuvauksen laitoksen tehtävistä.

Uusi tutkimuslaitos toimisi eduskunnan yhteydessä. Sen tehtäviin kuuluisi kansainvälisiin poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin sekä Euroopan unionin asioihin kohdistuvan tutkimuksen harjoittaminen samoin kuin niitä koskevien selvitysten tekeminen. Määrittely on muotoiltu suhteellisen väljäksi, jotta se kattaisi mahdollisimman laajasti eri tieteenalat. Näin ollen laitoksessa voitaisiin harjoittaa esimerkiksi yhteiskuntatieteiden ja taloustieteiden alaan lukeutuvaa

tutkimusta, jos se aiheensa puolesta sopii tutkimuslaitoksen toimialaan. Laitoksessa harjoitettavaa tutkimus- ja selvitystoimintaa voitaisiin tarkemmin ohjata vuosittaisella toiminta- ja taloussuunnitelmalla, jonka tutkimuslaitoksen hallitus hyväksyisi. Selvitysten aihealueisiin vaikuttaisivat luonnollisesti olennaisesti myös ne ajankohtaiset tiedontarpeet, joita tutkimuslaitoksen yhteistyötahoilla, erityisesti valtionhallinnolla, kulloinkin on. Tutkimuslaitos olisi tutkimustoimintaansa koskevissa asioissa riippumaton myös eduskunnasta.

Yleisperusteluissa esitetyistä syistä tutkimuslaitos käyttäisi toiminnassaan nimeä Ulkopoliittinen instituutti. Tästä säädettäisiin erikseen 2 momentissa.

2 §. *Hallitus ja sen kokoonpano.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi perussäännökset tutkimuslaitoksen keskeisenä hallintoelimenä toimivasta hallituksesta.

Pykälän 1 momentin mukaan tutkimuslaitoksen toimintaa johtaisi yhdeksänjäseninen hallitus. Hallituksen jäsenten toimikaudeksi ehdotetaan viittä vuotta, jotta hallitus voisi riittävän pitkäjänteisesti suunnitella ja ohjata tutkimuslaitoksen toimintaa. Viiden vuoden toimikausi mahdollistaisi samalla sen, ettei laitoksen hallituksen toiminta olisi myöskään eduskunnan valitsemien jäsenten osalta sidoksissa eduskunnan vaalikauteen. Tämä olisi omiaan korostamaan sitä, että tutkimuslaitos on hallinnollisesta asemastaan huolimatta tutkimustoimintaansa koskevissa asioissa riippumaton eduskunnasta.

Eräiden hallituksen jäsenten poikkeuksellista toimikaudesta tutkimuslaitoksen aloittaessa toimintansa säädettäisiin ehdotetussa 14 §:n 2 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan hallituksen valitsee eduskunta. Kuusi hallituksen jäsentä valittaisiin eduskunnan ulkopuolisten tahojen ehdottamista henkilöistä siten, että yksi valittaisiin valtioneuvoston kanslian, yksi ulkoasiainministeriön, kaksi Suomen Akatemian, yksi Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja yksi Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön ehdotuksesta. Yhden hallituksen jäsenen paikan osoittamista Ul-

kopolitiikan tutkimuksen säätiön ehdottamalle henkilölle on pidetty perusteltuna sen vuoksi, että uusi tutkimuslaitos jatkaa sitä tutkimustoimintaa, jota säätiön ylläpitämä Ulkopoliittinen instituutti on harjoittanut. Vaikka kolme hallituksen jäsentä valittaisiin ilman eduskunnan ulkopuolisen tahon ehdotusta, momentissa ei kuitenkaan edellytettäisi, että nämä jäsenet valitaan kansanedustajien keskuudesta.

Hallituksen jäsenten vaalia varten valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön tulisi kunkin ilmoittaa kaksi henkilöä ja Suomen Akatemian neljä henkilöä eduskunnan puhemiehelle viimeistään kolme kuukautta ennen kuin vaali tulee toimitettavaksi. Ehdotetulla aikarajauksella pyritään turvaamaan eduskunnan mahdollisuus huolellisesti harkita ehdotettujen henkilöiden kelpoisuutta ennen vaalin toimittamista.

Naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/1986, tasa-arvolaki) 4 a §:n 2 momentissa säädetään julkisen hallinnon toimielinten kokoonpanosta. Jos esimerkiksi laitoksella on johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, siinä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan kaikkien niiden tahojen, joita pyydetään nimeämään ehdokkaita kyseisiin toimieliimiin, tulee mahdollisuuksien mukaan ehdottaa sekä naista että miestä jokaista jäsenpaikkaa kohden. Tasa-arvolain 2 §:n 2 momentti huomioon ottaen mainittuja säännöksiä on sovellettava myös eduskunnan yhteyteen perustettavan tutkimuslaitoksen hallitukseen. Näin ollen valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, Suomen Akatemian, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön tulisi ennen hallituksen jäseniksi ehdotettavien henkilöiden nimeämistä huolehtia siitä, että tasa-arvolain mukaiset vaatimukset tulevat täytetyiksi.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin myös velvollisuudesta viipymättä valita hallitukseen uusi jäsen siinä tapauksessa, että joku jäsenistä eroaa tai kuolee kesken toimikautensa.

Hallitus valitsee *3 momentin* mukaan keskuudesta puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Olisi tarkoituksenmukaista, että tutkimuslaitoksen aloittaessa toimintansa hallituksen järjestämiskokouksen kutsuisi koolle valtioneuvoston kanslian ehdotuksesta valittu hallituksen jäsen. Tällaisesta tutkimuslaitoksen aloitusvaiheen erityisjärjestelystä ei kuitenkaan ole tarpeen säätää lailla.

Pykälän *4 momentin* mukaan eduskunnan kansliatoimikunta vahvistaisi hallituksen jäsenen palkkiot.

3 §. Hallituksen jäsenten kelpoisuusvaatimukset.

Pykälässä säädettäisiin hallituksen jäsenten kelpoisuusvaatimuksista, jotka vaihtelisivat sen mukaan, minkä tahon ehdotuksesta jäsen valitaan.

Valtioneuvoston kanslian ehdotuksesta valittavaksi tulevalta jäseneltä vaadittaisiin Euroopan unionin asioiden hyvää tuntemusta ja käytännön kokemusta niiden hoitamisesta. Tätä on pidetty perusteltuna paitsi tutkimuslaitoksen toiseen päätoimintalohkoon kohdistuvan asiantuntemuksen turvaamiseksi myös sen vuoksi, että valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 12 §:n 2 kohdan mukaan Euroopan unionissa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittaminen sekä Euroopan unionin kehittämisen kannalta keskeiset horisontaaliset ja institutionaaliset asiat kuuluvat juuri valtioneuvoston kanslialle. Ulkoasiainministeriön ehdotuksesta valittavaksi tulevalta jäseneltä edellytettäisiin perehtyneisyyttä ulkopoliittikkaan ja käytännön kokemusta sen hoitamisesta, mikä turvaa osaltaan tutkimuslaitoksen hallituksessa käytännön asiantuntemusta ulkopoliittikan alalla.

Valtioneuvoston kanslian ja ulkoasiainministeriön ehdotuksesta valittaviksi tuleville jäsenille ehdotetut kelpoisuusvaatimukset mahdollistavat sen, että kyseeseen voivat tulla myös henkilöt, jotka eivät ole palvelussuhteessa valtioneuvoston kansliaan tai ulkoasiainministeriöön.

Suomen Akatemian, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliittikan tutkimuksen säätiön tekemien ehdotusten perusteella valittavilta jäseniltä ei edellytettäisi tutkimuslai-

toksen kummankaan päätoimintalohkon käytännön tuntemusta, koska tämä turvattaisiin valtioneuvoston kansliaa ja ulkoasiainministeriötä edustavien jäsenten asiantuntemuksella. Mainittujen hallituksen jäsenten tulisi sen sijaan olla hyvin perehtyneitä laitoksen toimialan tutkimukseen jommallakummalla laitoksen päätoimintalohkolla. Pykälässä ei kuitenkaan edellytettäisi, että nämä jäsenet edustavat tutkimuslaitoksen toimialan eri päätoimintalohkojen asiantuntemusta. Kelpoisuusvaatimusten tietyntyylisellä väljyydellä on haluttu turvata ensinnäkin se, että Suomen Akademia, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto ja Ulkopoliittikan tutkimuksen säätiö voisivat ehdokkaita nimitessään tarkoituksenmukaisella tavalla ottaa huomioon tutkimuslaitoksen toiminnan kulloisetkin painopisteet. Toisaalta väljyys mahdollistaa myös sen, että hallitukseen voidaan valita saatavilla olevista henkilöistä pätevimmät riippumatta siitä, miten heidän tutkimusalojensa tarkka kohdentuminen on luonnehdittavissa.

Kuten ehdotetusta 2 §:n 2 momentista käy ilmi, hallitukseen valittaisiin kolme jäsentä ilman eduskunnan ulkopuolelta tehtävää ehdotusta. Näin valittavilta jäseniltä edellytettäisiin perehtyneisyyttä tutkimuslaitoksen toimialaan.

4 §. Hallituksen tehtävät. Pykälässä luokiteltaisiin tutkimuslaitoksen hallituksen tehtävät. Hallituksen keskeisenä tehtävänä olisi valvoa ja ohjata tutkimuslaitoksen toimintaa sekä tehdä aloitteita sen kehittämiseksi. Ohjaustoimivaltansa hallitus käyttäisi etenkin päättämällä vuosittain tutkimuslaitoksen talousarvioehdotuksesta sekä toiminta- ja taloussuunnitelmasta. Tutkimuslaitoksen toimintakertomuksen hyväksyminen kuuluisi samoin hallitukselle. Niin ikään hallitus nimittäisi tutkimuslaitoksen johtajan ja johtajan sijaisen, päättäisi virkavapauden myöntämisestä heille sekä tarvittaessa heidän erottamisestaan. Lisäksi hallitus hyväksyisi tutkimuslaitokselle työjärjestyksen, jossa annettaisiin tarkempia määräyksiä laitoksen hallintoon ja henkilöstöön liittyvistä kysymyksistä. Työjärjestyksen sisällöstä säädettäisiin tarkemmin ehdotetussa 13 §:ssä.

Hallituksen tehtäviä ei säännöksessä luetaisi tyhjentävästi, vaan pykälän viimeisen kohdan yleislausekkeen mukaan hallitus ratkaisisi myös muut tutkimuslaitoksen toimintaa koskevat laajakantoiset tai periaatteellisesti tärkeät asiat, jotka hallitus itse ottaa käsiteltäväkseen tai jotka tutkimuslaitoksen johtaja saattaa sen käsiteltäväksi.

5 §. *Hallituksen päätöksenteko.* Pykälä sisältäisi säännökset hallituksen päätösvaltaisuudesta ja päätöksentekomenettelystä. Päätösvaltaisuus edellyttäisi puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan sekä vähintään neljän muun jäsenen läsnäoloa kokouksessa. Erimielisyydet ratkaistaisiin äänestämällä, jolloin päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisisi.

6 §. *Tutkimuslaitoksen johtaja ja johtajan sijainen.* Pykälän 1 momentti sisältäisi perussäännöksen tutkimuslaitoksen johtajasta. Johtajan toimikausi olisi viisi vuotta. Johtaja olisi virkasuhteessa eduskuntaan.

Tutkimuslaitoksen johtajalla olisi myös sijainen. Tästä säädettäisiin 2 momentissa. Kuten jäljempänä 8 §:n perusteluista käy ilmi, tarkoituksena on, että johtajan sijaiselle voitaisiin työjärjestyksessä myös siirtää sellaista päätösvaltaa, joka muutoin kuuluisi tutkimuslaitoksen johtajalle. Koska johtajan sijainen voisi näin ollen käyttää tutkimuslaitoksen kannalta varsin merkittävää päätösvaltaa, ehdotetaan, että johtajan lisäksi myös hänen sijaisensa on virkasuhteessa eduskuntaan. Johtajan sijaisen tehtävien hoitamista varten tutkimuslaitokseen on tarkoitus perustaa erillinen virka, johon voitaisiin nimittää joko joku tutkimuslaitoksen työsuhteisesta henkilökunnasta, esimerkiksi tutkimusjohtaja, tai tutkimuslaitoksen ulkopuolinen henkilö. Säännöksellä ei oteta kantaa siihen, nimitetäänkö henkilö virkaan toistaiseksi vai määräajaksi. Myös viran nimi voitaisiin virkaa perustettaessa määritellä erikseen.

Tarkoituksena on, että johtajaan ja johtajan virkaan samoin kuin johtajan sijaiseen ja siihen virkaan, johon tällaisena sijaisena toimiminen

kuuluu, sovellettaisiin, mitä eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa (1197/2003) säädetään esimerkiksi viran perustamisesta, virkaan nimittämisestä ja virkasuhteen päättämisestä. Tutkimuslaitoksen riippumattoman aseman vuoksi kaikki mainitun lain säännökset eivät kuitenkaan voi tulla sellaisinaan sovellettaviksi. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tämän vuoksi, että nyt ehdotettavaa lakia sovelletaan ensisijaisena siltä osin kuin sen sisältämä sääntely poikkeaa eduskunnan virkamiehistä annetusta laista, johon ehdotetaan jäljempänä tehtäväksi näiden virkojen perustamisesta aiheutuvat muutokset.

7 §. *Johtajan ja johtajan sijaisen kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän 1 momentin mukaan tutkimuslaitoksen johtajalta vaadittaisiin tohtorin tutkinto tai tohtorin arvoon oikeuttavat opinnäytteet, hyvä perehtyneisyys tutkimuslaitoksen toimialaan sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja -kokemus.

Tutkimuslaitoksen toimiala huomioon ottaen on pidetty perusteltuna, että sen johtajan pätevyysvaatimukseksi asetetaan tohtorin tutkinto. Johtajaksi voitaisiin kuitenkin nimittää myös henkilö, jolla ei ole tohtorin tutkintoa mutta joka on suorittanut tohtorin arvoon oikeuttavat opinnäytteet.

Ilmaisu "hyvä perehtyneisyys tutkimuslaitoksen toimialaan" on tarkoitettu kattamaan tutkimuslaitoksen molemmat päätoimintalohtot eli yhtäältä yleiset kansainväliset suhteet ja toisaalta Euroopan unionin asiat. Ehdotettu kelpoisuusvaatimus ei kuitenkaan tarkoittaisi, että johtajaksi nimitettävän tulisi olla yhtä syvällisesti perehtynyt molempiin päätoimintalohtoihin. Riittävää olisi, että johtaja olisi tutkimustoiminnallaan tai muutoin osoittanut paitsi toisen päätoimintalohtokseen hyvää tuntemusta myös sellaista laaja-alaisuutta, että sen voidaan katsoa mahdollistavan tutkimuslaitoksen toiminnan menestyksellisen johtamisen.

Jäljempänä 2. lakiehdotuksesta ilmenevin tavoin johtajan virka olisi eduskunnan virkamiehistä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu ns. erittelyvirka. Ilman erityissäännöstä tästä

seuraisi mainitun lain 9 §:n mukaan, että virkaan voitaisiin nimittää vain Suomen kansalainen. Tällaista rajoitusta ei kuitenkaan ole pidetty tarpeellisena ottaen erityisesti huomioon tutkimuslaitoksen toimiala ja se, että tutkimuslaitoksen tehtäviin ei kuulu julkisen vallan käyttöä. Tämän vuoksi ehdotetaan tässä pykälässä nimenomaisesti säädettäväksi, että johtajan virkaan voidaan nimittää muukin kuin Suomen kansalainen. Sovellettavaksi voi tällöin tulla myös eduskunnan virkamiehistä annetun lain 12 §:n 3 momentti, jonka nojalla kansliatoimikunta voi erityisestä syystä myöntää erivapauden mainitussa pykälässä säädetyistä kielitaitovaatimuksista.

Kelpoisuusvaatimuksena virkaan, johon kuuluu johtajan sijaisena toimiminen, olisi 2 momentin mukaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Vaatimuksella tarkoitetaan sellaista tutkintoa, joka antaa henkilölle valmiudet tutkimuslaitoksen johtajan sijaisena toimimiseen tai johtajan sijaiselle työjärjestyksessä muutoin osoitettujen hallinnollisten asioiden ratkaisemiseen.

8 §. *Johtajan tehtävät.* Pykälän mukaan johtajan tehtävänä olisi johtaa tutkimuslaitoksen toimintaa, vastata sen toiminnan kehittämisestä ja tuloksellisuudesta sekä ottaa ja erottaa tutkimuslaitoksen henkilökunta. Tutkimuslaitoksen hallitus nimittäisi kuitenkin 4 §:n 4 kohdan mukaisesti johtajan sijaisen. Johtajan ratkaisovaltaan kuuluisivat myös kaikki ne asiat, jotka ehdotetun lain mukaan eivät kuulu hallitukselle tai joista ei tutkimuslaitoksen työjärjestyksessä muuta määrätä. Johtaja voisi esimerkiksi laitoksen puolesta sitoutua muiden tutkimuslaitosten kanssa yhdessä toteutettaviin tutkimusprojekteihin ja päättää tutkimuslaitoksen merkittävimmistä laite- ja kalustohankinnoista. Johtajalle kuuluvaa ratkaisovaltaa voitaisiin tutkimuslaitoksen työjärjestyksessä kuitenkin siirtää laitoksen muulle henkilökunnalle, lähinnä johtajan sijaiselle.

Pykälässä ei säädettäisi, millä tavoin johtaja tekee päätöksensä. Sen sijaan työjärjestykseen otettaisiin määräykset siitä, mitkä päätökset johtaja tekee esittelystä.

9 §. *Tutkimuslaitoksen henkilökunta.* Pykälän mukaan tutkimuslaitoksen palveluksessa voisi olla tutkimusjohtajia, tutkijoita, erityisasiantuntijoita sekä tutkimuslaitoksen toimintaa tukevaa hallinnollista ja muuta henkilökuntaa, joka olisi työsuhteessa eduskuntaan. Tehtävänimikkeiden luettelo ei olisi tyhjentävä.

Tutkimuslaitoksen käytännön toiminnan järjestämisen kannalta on perusteltua, että laitos voisi palkata palvelukseensa tutkimusjohtajan nimikkeellä ansioituneita tutkijoita, jotka voisivat johtaa joko tiettyä tutkimusprojektia tai olla pitempiaikaisesti vastuussa erikseen määritellystä tutkimuslohkosta. Laitoksessa voisi olla myös tutkijoita joko tiettyä tutkimus- tai selvitushanketta varten palkattuina tai pysyvässä työsuhteessa.

Varsinaisten tutkijoiden lisäksi laitoksessa voisi olla myös eri alojen asiantuntijoita esimerkiksi tekeillä olevien selvitysten niin vaatiessa. Tällaisina erityisasiantuntijoina voisivat toimia esimerkiksi entiset ulkoasiainhallinnon virkamiehet.

Tutkimuslaitoksen muun henkilökunnan tehtävänimikkeitä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena määritellä laissa. Ilmaisusta "tutkimuslaitoksen toimintaa tukevaa hallinnollista ja muuta henkilökuntaa" on kuitenkin tarkoitettu viittamaan siihen, että laitoksen hallinnollisen rakenteen tulisi säilyä mahdollisimman kevyenä ja että muun kuin tutkimushenkilökunnan tehtävänä olisi nimenomaan avustaa laitoksen päätösmintoja.

10 §. *Neuvottelukunta ja tieteellinen neuvosto.*

Pykälässä säädettäisiin tutkimuslaitoksen neuvottelukunnasta ja neuvoa-antavasta tieteellisestä neuvostosta sekä niiden kokoonpanosta.

Tutkimuslaitoksen ylimpänä päättävänä elimenä on 4 §:n mukaan hallitus. Ottaen erityisesti huomioon laitoksen toiminnan luonne sekä tutkimusten että ajankohtaisselvitysten tekijänä on kuitenkin tarpeen, että tutkimuslaitoksen yhteydessä toimisi laajapohjainen neuvottelukunta, joka voisi hallitusta vapaamuotoisemmin seurata tutkimuslaitoksen toimintaa ja pitää yllä yhteyksiä laitoksen toiminnan kannalta keskeisiin

tahoihin. Neuvottelukunnan tehtäviin kuuluisi lisäksi tutkimuslaitoksen toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seuraaminen. Neuvottelukunta voisi esimerkiksi arvioida, millainen merkitys tutkimuslaitoksen selvityksillä on ollut yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Neuvottelukunnasta ehdotetaan säädettäväksi pykälän 1 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan neuvottelukunnan toimikausi olisi neljä vuotta, mistä seuraa, että neuvottelukunta ja hallituksen erovuoroiset jäsenet eivät yleensä vaihtuisi samanaikaisesti. Tällä tavalla pyritään osaltaan varmistamaan tutkimuslaitoksen toiminnan pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Neljän vuoden toimikautta puoltaa myös se, että ehdotuksen mukaan neuvottelukuntaan kuuluisi enintään kahdeksan kansanedustajaa. Neuvottelukuntaan kuuluvien kansanedustajien toimikausi sovitettaisiin yhteen eduskunnan vaalikauden kanssa 14 §:n 3 momenttiin otettavalla siirtymäsäännöksellä.

Kansanedustajien lisäksi neuvottelukuntaan kuuluisi enintään kaksitoista tutkimuslaitoksen toiminnan kannalta keskeisten yhteistyötahojen edustajaa. Taustaltaan nämä voisivat olla esimerkiksi valtionhallinnon, tiedeyhteisön tai elinkeinoelämän edustajia. Koska tutkimuslaitos osittain jatkaisi nykyisen Ulkopoliittisen instituutin toimintaa, on luontevaa, että neuvottelukunnassa olisi aina myös Paasikivi-seuran edustus.

Eduskunnan kansliatoimikunta sekä nimeäisi neuvottelukuntaan tulevat kansanedustajat että kutsuisi sen muut jäsenet. Neuvottelukunta valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tutkimuslaitoksen yhteydessä toimivasta neuvoa-antavasta tieteellisestä neuvostosta. Tarkoituksena on, että neuvosto tukisi laitoksen toimintaa ja sen kehittämistä. Tämän vuoksi momentissa ehdotetaan, että hallitus kutsuisi neuvoston jäseniksi laitoksen toimialaan perehtyneitä koti- ja ulkomaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä kansainvälisten järjestöjen edustajia. Koska neuvostolla olisi nimenomaan neuvoa-antava rooli, sen jäsenmäärä samoin kuin sen toimin-

nan tarkempi järjestäminen on tarkoituksenmukaista jättää tutkimuslaitoksen hallituksen erikseen päätettäväksi.

11 §. *Tutkimuslaitoksen talous.* Tutkimuslaitoksen toiminta rahoitettaisiin edellä esitetyn mukaan valtion talousarviosta. Tämän vuoksi ehdotetaan 1 momentissa säädettäväksi, että valtion talousarvioon otetaan tätä varten vuosittain määräraha. Kuten edellä yleisperusteluissa on esitetty, määräraha otettaisiin eduskunnan pääluokkaan ja olisi nykyarvion mukaan noin 3 miljoonaa euroa vuodessa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan selvyyden vuoksi säädettäväksi, että laitoksella olisi oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja toimintaansa edistäviin tarkoituksiin.

Tuottaessaan palveluja ulkopuolisille tahoille tutkimuslaitoksella olisi kustannustensa kattamiseksi oikeus periä maksuja näistä suoritteista. Tästä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös pykälän 3 momenttiin. Maksut määräytyisivät valtion maksuperustelain (150/1992) mukaan. Tällaisia maksuja olisivat esimerkiksi kustannukset jäljennöksistä, joita laitos toimittaa tutkimuksistaan ja selvityksistään ulkopuolisille.

Ehdotettu säännös ei koskisi 12 §:ssä tarkoitettuja tutkimussopimuksia ja muita laitoksen varsinaiseen toimintaan liittyviä sopimuksia, vaan tutkimuksen tai selvityksen tekemisestä saatavasta vastikkeesta sovittaisiin aina erikseen sen tilaajan kanssa.

Koska tutkimuslaitos toimii eduskunnan yhteydessä, siihen tulee soveltaa samoja periaatteita kuin valtion maksuperustelain mukaan jo nyt noudatetaan eduskunnassa ja sen virastoissa. Tämän vuoksi jäljempänä ehdotetaan muutettavaksi valtion maksuperustelakia tätä tarkoitusta vastaavaksi.

12 §. *Tutkimussopimukset ja tutkimusyhteistyö.*

Koska tutkimuslaitos toimii eduskunnan yhteydessä, se ei olisi itsenäinen oikeushenkilö. Tämän vuoksi on tarpeen säätää tutkimuslaitoksen oikeudesta tehdä omissa nimissään sopimuksia toimialaansa kuuluvien tutkimus- ja selvitys-

hankkeiden toteuttamisesta. Ehdotetun pykälän mukaan tutkimuslaitos voisi tehdä tällaisia sopimuksia paitsi viranomaisten ja yhteisöjen tarvittaessa myös yksityisten henkilöiden kanssa. Niin ikään laitos voisi tehdä tutkimus- ja selvityshankkeita koskevia yhteistyösopimuksia yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

13 §. Tutkimuslaitoksen työjärjestys. Ehdotetun 4 §:n 5 kohdan mukaan hallituksen tehtäviin kuuluu muun muassa tutkimuslaitoksen työjärjestyksen vahvistaminen. Tämä sisältäisi ehdotuksen mukaan ensinnäkin määräykset hallintoasioiden käsittelyjärjestyksestä tutkimuslaitoksessa, määräykset muista tutkimuslaitoksen sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista sekä tarvittaessa myös määräykset työntekijöiden tehtävistä. Niin ikään työjärjestykseen voitaisiin sisällyttää määräyksiä henkilökunnalta edellytettävistä tutkinnoista ja muista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista lukuun ottamatta johtajan ja johtajan sijaisen kelpoisuusvaatimuksia, joista säädettäisiin ehdotetussa 7 §:ssä. Erityisten kelpoisuusvaatimusten määrittäminen edellyttäisi kuitenkin aina viime kädessä hallituksen arviota siitä, että kyseisen tehtävän asianmukainen hoitaminen sellaisia edellyttää.

14 §. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Pykälä sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen lisäksi ensinnäkin ne siirtymäsäännökset, jotka ovat tarpeen tutkimuslaitoksen toiminnan alkuvaiheen järjestämiseksi, ja toisaalta säännökset, jotka johtuvat Ulkopoliittikan tutkimuksen säätöön ylläpitämän Ulkopoliittisen instituutin toiminnan siirtämisestä osaksi perustettavaa tutkimuslaitosta.

Pykälän *1 momentin* mukaan laki tulisi voimaan ja tutkimuslaitos aloittaisi toimintansa 1 päivänä tammikuuta 2007.

Pykälän *2 momentin* mukaan tutkimuslaitoksen ensimmäiseen hallitukseen tulevat jäsenet voitaisiin valita ja hallitus voisi aloittaa toimintansa ennen säädettävän lain voimaantuloa. Tämä on tarpeen muun muassa sen vuoksi, että tutkimuslaitokselle voitaisiin valita johtaja ennen kuin laitos aloittaa toimintansa. Tämän

vuoksi ensimmäisen hallituksen jäsenten toimikausi olisi 2 §:ssä säädetyn estämättä jonkin verran pidempi kuin viisi vuotta niin, että se päättyisi vuoden 2011 lopussa. Toisaalta tutkimuslaitoksen toiminnan jatkuvuuden ja suunnitelmallisuuden näkökulmasta ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että kaikki hallituksen jäsenet vaihtuisivat kerralla. Tämän vuoksi momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että tutkimuslaitoksen aloittaessa toimintansa valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, Suomen Akatemian, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliittikan tutkimuksen säätöön ehdotuksesta tutkimuslaitoksen ensimmäiseen hallitukseen valittujen jäsenten toimikausi päättyisi vuoden 2009 lopussa. Jotta eduskunta voisi pääsääntöisesti valita yhdessä vaalitoimituksessa kerran viidessä vuodessa ne jäsenet, joiden osalta mikään ulkopuolinen taho ei tee ehdotusta, ensimmäisen hallituksen joidenkin jäsenten poikkeuksellinen toimikausi ei koskisi tällaisia hallituksen jäseniä.

Pykälän *3 momentti* sisältäisi säännökset tutkimuslaitoksen ensimmäisen neuvottelukunnan asettamisesta. Koska tutkimuslaitos toimii eduskunnan yhteydessä, on perusteltua, että neuvottelukuntaan kuuluu nimenomaan kulloinkin kansanedustajiksi valittuja henkilöitä. Tämän vuoksi neuvottelukunnan toimikausi sovitettaisiin yhteen eduskunnan vaalikauden kanssa säätämällä, että ensimmäinen neuvottelukunta asetetaan vasta vuonna 2007 toimitettavien kansanedustajien vaalien jälkeen. Neuvottelukunta olisi asetettava 1 päivään kesäkuuta 2007 mennessä.

Ehdotetun 4 §:n mukaan tutkimuslaitoksen hallitus nimittää tutkimuslaitoksen johtajan, ja sen asiana on myös huolehtia johtajan viran haettavaksi julistamisesta. Tutkimuslaitoksen toiminnan kannalta on kuitenkin tarkoituksenmukaista pyrkiä siihen, että toiminnan käynnistyessä sille on jo valittu johtaja. Tämän vuoksi *4 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että eduskunta julistaa johtajan viran haettavaksi sitä ensimmäistä kertaa täytettäessä.

Vaikka johtaja saataisiinkin valittua ennen tutkimuslaitoksen toiminnan käynnistymistä,

saattaa käydä niin, ettei valituksi tullut voi ryhtyä hoitamaan virkaa heti. Tämän vuoksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tarvittaessa uuden tutkimuslaitoksen johtajana toimii suostumuksensa mukaisesti Ulkopoliittisen instituutin johtaja, kunnes tutkimuslaitoksen uusi johtaja on ryhtynyt hoitamaan virkaansa.

Pykälän 5 *momentti* sisältäisi viittaussäännöksen, jonka mukaan Ulkopoliittisen instituutin palveluksessa olevan henkilöstön siirtymisestä eduskunnan palvelukseen sovitaan erikseen. Tarkoituksena on, että Ulkopoliittisessa instituutissa nykyisin työskentelevät henkilöt voisivat niin halutessaan siirtyä uuteen tutkimuslaitokseen ja siten eduskunnan palvelukseen samoin työehdoin ja työsuhteeseen kuuluvien etuuksin, jotka heillä on ehdotetun lain voimaan tullessa Ulkopoliittisen instituutin palveluksessa. Siirtymisestä tehtäisiin kunkin työntekijän kanssa erillinen sopimus.

Myös pykälän 6 *momentti* sisältäisi viittauksen erikseen tehtävään sopimukseen. Sen mukaan eduskunta ottaa vastattavikseen ne Ulkopoliittisen instituutin tavanomaisesta toiminnasta johtuvat taloudelliset sitoumukset ja muut velvoitteet, jotka rasittavat instituuttia tai Ulkopoliittikan tutkimuksen säätiötä vuoden 2006 lopussa. Tutkimuslaitos puolestaan käyttää säätiön tai instituutin tekemiin instituutin tutkimustoimintaan liittyviin sopimuksiin perustuvia instituutin oikeuksia niin kuin näistä eduskunnan ja säätiön välillä on erikseen sovittu. Tarkoituksena on, että vaikka Ulkopoliittinen instituutti siirtyy osaksi uutta tutkimuslaitosta, jo tehtyjen sopimusten mukaiset tutkimushankkeet saatetaan loppuun kunkin sopimuksen omien ehtojen mukaisesti. Tästä tullaan luonnollisesti tiedottamaan erikseen myös kunkin sopimuksen toiselle osapuolelle. Varsinaisten tutkimussopimusten lisäksi siirtymäsäännöstä voitaisiin soveltaa myös esimerkiksi tutkimustoimintaa tukeviin julkaisu- ja painatussopimuksiin sekä tietoliikennesopimuksiin.

Pykälän 7 *momentin* mukaan ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä tutkimuslaitoksen toiminnan käynnistämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Tällaisiin toimiin kuuluu esimer-

kiksi työsopimusten tekeminen perustettavaan tutkimuslaitokseen mahdollisesti palkattavien uusien henkilöiden kanssa.

2.2 Laki eduskunnan virkamiehistä

2 §. Pykälän 2 *momentissa* luetellaan eduskunnan virastot. Koska 1. lakiehdotuksen mukaan eduskunnan yhteyteen perustettaisiin riippumaton kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos ja koska sen johtaja ja johtajan sijainen olisivat virkasuhteessa eduskuntaan, on pidetty perusteltuna, että maininta tästä laitoksesta lisätään momentissa olevaan eduskunnan virastojen luetteloon.

3 §. Pykälän 1 *momentin* mukaan eduskunnan kansliatoimikunta päättää momentissa lueteltujen virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta. Uuden tutkimuslaitoksen johtaja ja johtajan sijainen olisivat virkasuhteessa eduskuntaan. Myös näiden virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättäminen on perusteltua säätää kansliatoimikunnan tehtäväksi. Tämän vuoksi momenttiin on lisättävä maininta perustettavan tutkimuslaitoksen virroista.

4 §. Pykälän 2 *momentissa* luetellaan valtion talousarviossa eriteltävät virat. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jossa tällaisena ns. erittelyvirkana mainitaan kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen johtajan virka. Lisäyksen vuoksi myös luettelon 3 ja 4 kohtaa on lakiteknisistä syistä muutettava.

9 §. Pykälän mukaan valtion talousarviossa eriteltävään virkaan tai siihen kuuluvien tehtävien hoitamista tarkoittavaan määräaikaiseen virkasuhteeseen voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Edellä on ehdotettu, että myös eduskunnan yhteyteen perustettavan tutkimuslaitoksen johtajan virka olisi ns. erittelyvirka. Johtajan ei 1. lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin mukaan kuitenkaan tarvitsisi olla Suomen kansalainen. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan selvyys-

den vuoksi otettavaksi maininta, jonka mukaan johtajan virasta on kansalaisuusvaatimuksen osalta voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

10 §. Pykälässä säädetään nimitystoimivallasta. Edellä 1. lakiehdotuksen 4 §:n 4 kohdan mukaan perustettavan tutkimuslaitoksen johtajan ja johtajan sijaisen nimittäisi tutkimuslaitoksen hallitus. Tässä pykälässä ei ole tarkoituksenmukaista toistaa kyseistä nimitystoimivaltaa koskevaa säännöstä. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 momentti, jossa viitataan mainittuun erityissääntelyyn.

11 §. Pykälässä säädetään virkamiehiltä vaadittavasta erityisestä kelpoisuudesta pääosin viittaamalla alemman tasoisiin säädöksiin. Edellä olevan 1. lakiehdotuksen 7 § sisältäisi säännökset tutkimuslaitoksen johtajan samoin kuin johtajan sijaisen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista. Selvyyden vuoksi nyt esillä olevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa viitataan tutkimuslaitoksesta säädettävään lakiin.

29 §. Pykälässä säädetään niistä viroista, joissa irtisanomissuoja on lain 28 §:n 2 momentissa säädettyjä, virkamiehestä johtuvia perusteita väljempi. Pykälässä luetellut virkamiehet voidaan irtisanoa silloin, kun siihen on virkasuhteen luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy.

Pykälässä oleva virkaluettelo vastaa lain 4 §:ssä olevaa erittelyvirkojen luetteloa, lukuun ottamatta Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan virkaa. Tähän nähden luetteloon on sen uudeksi 4 kohdaksi perusteltua lisätä myös perustettavan tutkimuslaitoksen johtajan virka. Lisäys on tarpeellinen erityisesti sen vuoksi, että tutkimuslaitoksen menestyksellisen toiminnan takaaminen saattaa joissakin tilanteissa edellyttää johtajan vaihtamista myös sellaisissa tilanteissa, joissa ei voida katsoa vielä olevan 28 §:n 1 momentissa tarkoitettua virkamiehestä johtuvaa erityisen painavaa syytä virkasuhteen irtisanomiseen.

Ehdotetun uuden kohdan lisäämisen vuoksi on myös 2 ja 3 kohtaa lakiteknisistä syistä muutettava.

49 §. Pykälän 1 momentin nojalla kansliatoimikunta voi tehdä virkamiehen kanssa kirjallisen sopimuksen palvelussuhteen ehdoista. Tällaisessa virkasopimuksessa sovitut palvelussuhteen ehdot eivät saa olla huonompia kuin virkaehtosopimuksessa sovitut ehdot. Yksittäisellä virkasopimuksella sovittavia asioita ovat erityisesti virkamiehen palkkausta, työaikaa, vuosilomaa, kustannusten korvausta ja irtisanomisaikaa koskevat kysymykset. Koska myös perustettavan tutkimuslaitoksen johtajan ja johtajan sijaisen kanssa voi olla tarpeen tehdä tällainen virkasopimus, ehdotetaan momenttia täydennettäväksi tätä tarkoittavalla maininnalla.

71 §. Pykälän 1 momentissa säädetään keskeisten työnantajalle kuuluvien toimivaltuuksien käyttämisestä. Momentti koskee viran siirtämistä viraston sisällä, virkamiehen siirtämistä 25 §:n nojalla, virkasuhteen muuttamista osaikaiseksi, kirjallisen varoituksen antamista, virkamiehen lomauttamista, virantoimituksesta piddättämistä, virkamiehen irtisanomista ja virkasuhteen purkamista.

Perustettavan tutkimuslaitoksen johtajan ja johtajan sijaisen osalta on 1. lakiehdotuksen 4 §:n perusteella selvää, että päätösvalta mainituissa asioissa kuuluu tutkimuslaitoksen hallitukselle. Tästä huolimatta on sääntelyn selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi perusteltua, että momentissa olevaan luetteloon lisätään uusi 5 kohta, jossa on maininta tutkimuslaitoksen hallituksesta edellä tarkoitettujen toimivaltuuksien käyttäjänä.

Uuden kohdan lisäämisen vuoksi on myös voimassa olevan momentin 3 ja 4 kohta lakiteknisistä syistä muutettava.

Voimaantulosäännös. Lakiehdotus on yhteydessä 1. lakiehdotukseen, joten sen on tultava voimaan yhtä aikaa 1. lakiehdotuksen sisältämän lain kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2007. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.3. Valtion maksuperustelaki

1 §. Lain soveltamisala ja 10 §. Erityiset virastot ja laitokset. Edellä 1. lakiehdotuksen 11 §:n perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan valtion maksuperustelakia muutettavaksi siten, että lain soveltamisalaa koskevaan 1 §:ään samoin kuin tiettyjen virastojen ja laitosten omaa päätöksentekovaltaa säätelevään 10 §:ään lisätään maininta kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta.

Voimaantulosäännös. Lakiehdotus on asiallisessa yhteydessä 1. lakiehdotuksen 11 §:ään, joten sen on tultava voimaan yhtä aikaa kyseisen lain kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2007. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tehtävät ja asema

Kansainvälisiin poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin sekä Euroopan unionin asioihin kohdistuvan tutkimuksen harjoittamista ja niitä koskevien selvitysten tekemistä varten on eduskunnan yhteydessä riippumaton kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos (*tutkimuslaitos*).

Tutkimuslaitos käyttää nimeä Ulkopoliittinen instituutti.

2 §

Hallitus ja sen kokoonpano

Tutkimuslaitoksen toimintaa johtaa hallitus, johon kuuluu puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Hallituksen jäsenen toimikausi on viisi vuotta.

Eduskunta valitsee tutkimuslaitoksen hallituksen. Hallituksen jäsenistä yksi valitaan valtioneuvoston kanslian, yksi ulkoasiainministeriön, kaksi Suomen Akatemian, yksi Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja yksi Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön ehdotuksesta. Näi-

den kuuden jäsenen valitsemista varten valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto ja Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiö ilmoittavat kukin eduskunnan puhemiehelle kaksi henkilöä ja Suomen Akatemia neljä henkilöä viimeistään kolme kuukautta ennen kuin vaali tulee toimitettavaksi. Jos hallituksen jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, hänen tilalleen on viipymättä valittava jäljellä olevaksi toimikaudeksi uusi jäsen.

Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Eduskunnan kansliatoimikunta vahvistaa hallituksen jäsenten palkkion.

3 §

Hallituksen jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvoston kanslian ehdotuksesta valittavalla hallituksen jäsenellä tulee olla Euroopan unionin asioiden hyvä tuntemus ja käytännön kokemusta niiden hoitamisesta. Ulkoasiainministeriön ehdotuksesta valittavalla jäsenellä tulee olla perehtyneisyys ulkopoliitiikkaan sekä käytännön kokemusta sen hoitamisesta. Suomen Akatemian, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön eh-

dotuksista valittavilla jäsenillä tulee olla hyvä perehtyneisyys tutkimuslaitoksen toimialan tutkimukseen. Muiden hallituksen jäsenten tulee olla perehtyneitä tutkimuslaitoksen toimialaan.

4 §

Hallituksen tehtävät

Hallituksen tehtävänä on:

- 1) valvoa ja ohjata tutkimuslaitoksen toimintaa sekä tehdä aloitteita sen kehittämiseksi;
- 2) päättää vuosittain tutkimuslaitoksen talousarvioehdotuksesta sekä toiminta- ja taloussuunnitelmasta;
- 3) hyväksyä vuosittain tutkimuslaitoksen toimintakertomus;
- 4) nimittää tutkimuslaitoksen johtaja ja johtajan sijainen, päättää heille myönnettävästä virkavapaudesta sekä heidän erottamisestaan;
- 5) vahvistaa tutkimuslaitoksen työjärjestys; ja
- 6) ratkaista muut tutkimuslaitoksen toimintaa koskevat laajakantoiset tai periaatteellisesti tärkeät asiat, jotka se ottaa käsiteltäväkseen tai jotka tutkimuslaitoksen johtaja saattaa sen käsiteltäväksi.

5 §

Hallituksen päätöksenteko

Hallitus on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään neljä muuta jäsentä ovat läsnä. Hallituksen päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Äänen mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee.

6 §

Tutkimuslaitoksen johtaja ja johtajan sijainen

Tutkimuslaitoksen johtajan toimikausi on viisi vuotta. Johtaja on virkasuhteessa eduskuntaan.

Johtajalla on sijainen. Johtajan sijainen on virkasuhteessa eduskuntaan.

Johtajaan ja johtajan virkaan samoin kuin johtajan sijaiseen ja virkaan, johon kuuluu johtajan sijaisena toimiminen, sovelletaan, mitä eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa (1197/2003) säädetään, jollei tästä laista muuta johdu.

7 §

Johtajan ja johtajan sijaisen kelpoisuusvaatimukset

Kelpoisuusvaatimuksena tutkimuslaitoksen johtajan virkaan on tohtorin tutkinto tai tohtorin arvoon oikeuttavat opinnäytteet, hyvä perehtyneisyys tutkimuslaitoksen toimialaan sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja -kokemus. Johtajaksi voidaan nimittää muukin kuin Suomen kansalainen.

Kelpoisuusvaatimuksena virkaan, johon kuuluu johtajan sijaisena toimiminen, on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

8 §

Johtajan tehtävät

Johtajan tehtävänä on johtaa tutkimuslaitoksen toimintaa, vastata sen toiminnan kehittämisestä ja tuloksellisuudesta, ottaa ja erottaa tutkimuslaitoksen henkilökunta johtajan sijaista lukuun ottamatta sekä ratkaista asiat, jotka eivät tämän lain mukaan kuulu hallitukselle tai joista ei tutkimuslaitoksen työjärjestyksessä muuta määrätä. Työjärjestyksessä määrätään, mitkä asiat johtaja ratkaisee esittelystä.

9 §

Tutkimuslaitoksen henkilökunta

Tutkimuslaitoksessa voi olla tutkimusjohtajia, tutkijoita, erityisasiantuntijoita sekä tutkimuslaitoksen toimintaa tukevaa hallinnollista ja muuta henkilökuntaa. He ovat työsuhteessa eduskuntaan.

10 §

Neuvottelukunta ja tieteellinen neuvosto

Tutkimuslaitoksen yhteydessä on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on ylläpitää ja kehittää tutkimuslaitoksen yhteyksiä sen keskeisiin yhteistyötahoihin sekä seurata tutkimuslaitoksen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Neuvottelukunnan toimikausi on neljä vuotta. Neuvottelukuntaan kuuluu enintään kahdeksan eduskunnan kansliatoimikunnan nimeämää kansanedustajaa sekä enintään kaksitoista kansliatoimikunnan neuvottelukunnan jäseniksi kutsuttua tutkimuslaitoksen toiminnan kannalta keskeisten yhteistyötahojen edustajaa. Neuvottelukunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Tutkimuslaitoksen yhteydessä on myös neuvovaa-antava tieteellinen neuvosto sen mukaan kuin hallitus tarkemmin päättää. Neuvoston jäseniksi hallitus kutsuu koti- ja ulkomaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä kansainvälisten järjestöjen edustajia.

11 §

Tutkimuslaitoksen talous

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha tutkimuslaitoksen toiminnan rahoittamiseksi.

Tutkimuslaitoksella on oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja toimintaansa edistäviin tarkoituksiin.

Tutkimuslaitoksella on oikeus periä suoritteistaan maksuja. Niitä määrättäessä on noudatettava, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään.

12 §

Tutkimussopimukset ja tutkimusyhteistyö

Tutkimuslaitos voi toimialallaan tehdä sopimuksia viranomaisten, yhteisöjen ja yksityisten henkilöiden kanssa tutkimusten ja selvitysten suorittamisesta sekä tehdä yhteistyösopimuksia tutkimustyötä harjoittavien muiden laitosten ja

yliopistojen kanssa yhteisten tutkimus- tai selvityshankkeiden toteuttamisesta.

13 §

Tutkimuslaitoksen työjärjestys

Hallintoasioiden käsittelyjärjestyksestä tutkimuslaitoksessa, muista tutkimuslaitoksen sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista ja tarvittaessa tutkimuslaitoksen työntekijöiden tehtävistä annetaan tarkemmat määräykset tutkimuslaitoksen työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voidaan määrätä myös tutkimuslaitoksen muihin kuin johtajan ja johtajan sijaisen tehtäviin vaadittavista tutkimuksista ja muista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, jos kyseisen tehtävän asianmukainen hoitaminen sitä edellyttää.

14 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammiukuuta 2007.

Tutkimuslaitoksen ensimmäiseen hallitukseen tulevat jäsenet voidaan valita ja hallitus voi aloittaa toimintansa ennen tämän lain voimaantuloa. Sen estämättä, mitä 2 §:ssä säädetään, tutkimuslaitoksen ensimmäiseen hallitukseen kuuluvien jäsenten toimikausi päättyy 31 päivänä joulukuuta 2011 kuitenkin niin, että valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, Suomen Akatemian, Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön ehdotuksesta tutkimuslaitoksen sanottuun hallitukseen valittujen jäsenten toimikausi päättyy 31 päivänä joulukuuta 2009.

Tutkimuslaitoksen neuvottelukunta asetetaan ensimmäisen kerran kansanedustajien vaalien tultua vuonna 2007 toimitetuiksi, viimeistään kuitenkin 1 päivään kesäkuuta 2007 mennessä.

Sen estämättä, mitä 4 §:ssä säädetään, eduskunta julistaa tutkimuslaitoksen johtajan viran haettavaksi sitä ensimmäistä kertaa täytettäessä. Tämän lain voimaan tullessa Ulkopoliittisen instituutin johtajana toimiva henkilö hoitaa tarvittaessa suostumuksensa mukaisesti tutkimuslai-

toksen johtajan tehtäviä, kunnes tutkimuslaitoksen johtaja on ryhtynyt hoitamaan virkaansa.

Tämän lain voimaan tullessa Ulkopoliittisen instituutin palveluksessa oleva henkilöstö siirtyy suostumuksensa mukaisesti eduskunnan palvelukseen niin kuin siitä on erikseen sovittu.

Eduskunta ottaa vastattavikseen ne Ulkopoliittisen instituutin tavanomaisesta toiminnasta johtuvat taloudelliset sitoumukset ja muut velvoitteet, jotka rasittavat instituuttia tai Ulkopoli-

tiikan tutkimuksen säätiötä 31 päivänä joulukuuta 2006. Tutkimuslaitos käyttää tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin säätiön tai instituutin tekemiin instituutin tutkimustoimintaan liittyviin sopimuksiin perustuvia instituutin oikeuksia niin kuin näistä eduskunnan ja säätiön välillä on erikseen sovittu.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen tutkimuslaitoksen toiminnan käynnistämiseksi.

2.

Laki

eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eduskunnan virkamiehistä 19 päivänä joulukuuta 2003 annetun lain (1197/2003) 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohta, 9 §, 29 §:n 2 ja 3 kohta, 49 §:n 1 momentti ja 71 §:n 3 ja 4 kohta, sekä

lisätään 4 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1189/2004, uusi 5 kohta, 10 §:ään uusi 7 momentti, 11 §:ään uusi 3 momentti, 29 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi viimeksi mainitussa laissa, uusi 4 kohta ja 71 §:n 1 momenttiin uusi 5 kohta seuraavasti:

2 §

Eduskunnan virastoja ovat eduskunnan kanslia, valtioneuvoston tarkastajien kanslia, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia sekä eduskunnan yhteydessä olevat valtiontalouden tarkastusvirasto ja kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos.

3 §

Eduskunnan kansliatoimikunta (*kansliatoimikunta*) päättää eduskunnan kanslian, valtioneuvoston tarkastajien kanslian ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkojen samoin kuin valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan viran sekä kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta.

Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja päättää tarkastusviraston muiden virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta.

4 §

Seuraavia virkoja sekä niitä virka-asemaltaan vastaavia tai ylempiä virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

3) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikön virka;

4) valtiontalouden tarkastusvirasto: pääjohtajan virka; sekä

5) kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos: johtajan virka.

9 §

Valtion talousarviossa eriteltävään virkaan tai siihen kuuluvien tehtävien hoitamista tarkoittavaan määräaikaiseen virkasuhteeseen voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen johtajan virasta on kuitenkin voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

10 §

Kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen virkoihin nimityksestä säädetään erikseen.

11 §

Kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen virkoihin vaadittavasta erityisestä kelpoisuudesta on voimassa, mitä siitä säädetään kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta annetussa laissa (/).

29 §

Sen lisäksi, mitä 30 §:ssä säädetään irtisanomisen perusteista, voidaan seuraavat virkamiehet irtisanoa, kun siihen on virkasuhteen luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy:

- 2) valtiontilintarkastajien kanslia: kansliapäällikkö;
- 3) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikkö; sekä
- 4) kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos: johtaja.

49 §

Kansliatoimikunta voi tehdä eduskunnan kanslian, valtiontilintarkastajien kanslian ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehen, kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksen johtajan ja johtajan sijaisen sekä valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan kanssa kirjallisen sopimuksen palvelussuhteessa noudatettavista ehdoista. Muun valtiontalouden tarkastusviraston virkamiehen kanssa tällaisen sopimuksen voi tehdä pääjohtaja. Sopimuksessa ei saa sopia asiasta, josta 44 §:n mukaan ei saa sopia. Sopimuksella ei saa myöskään sopia virkaehtosopimuksella sovittuja palvelussuhteen ehtoja huonommista ehdoista.

71 §

Viran siirtämisestä viraston sisällä, virkamiehen siirtämisestä 25 §:n nojalla, virkasuhteen muuttamisesta osa-aikaiseksi, kirjallisen varoituksen antamisesta, virkamiehen lomauttamisesta, virantoimituksesta pidättämisestä, virkamiehen irtisanomisesta ja virkasuhteen purkamisesta päättää esittelystä:

- 3) eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa eduskunnan oikeusasiamies;
- 4) valtiontalouden tarkastusvirastossa pääjohtaja; ja
- 5) kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksessa tutkimuslaitoksen hallitus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2007.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki

valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä helmikuuta 1992 annetun valtion maksuperustelain (150/1992) 1 §:n 3 momentti ja 10 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 721/2000, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

— — — — —
Tämä laki koskee myös tasavallan presidentin, eduskunnan, valtioneuvoston ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa samoin kuin eduskunnan yhteydessä olevia valtiontalouden tarkastusvirastoa ja kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitosta.
— — — — —

10 §

Erityiset virastot ja laitokset

Eduskunnan, tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliat, eduskunnan yhteydessä olevat valtiontalouden tarkastusvirasto ja kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos samoin kuin oikeuskanslerinvirasto sekä Suomen Pankki ja Kansaneläkelaitos määräävät itse maksuistaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2007.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 2006

Timo Kalli /kesk
Jouni Backman /sd
Jyri Häkämies /kok
Martti Korhonen /vas

Heidi Hautala /vihr
Christina Gestrin /r
Sari Essayah /kd
Raimo Vistbacka /ps